

Джерела та література

1. Реверчук С.К., Вовчак О.Д., Кубів С.І. та ін. Інституційна інвестологія: Навч. посіб. для ВНЗ (рек. МОН України). – К: Атіка, 2004. – 208 с.
2. Реверчук С.К., Кльоба Л.Г., Паласевич М.Б. Управління і регулювання банківською інвестиційною діяльністю.- Л: Діалог, 2007. – 450 с.
3. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи. – К: Знання, 2003. – 318 с.
4. www.bank.gov.ua
5. www.minagro.gov.ua
6. www.ukrstat.gov.ua

Коць О.О.**АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА РІВНІ ВСЬОГО ПІДПРИЄМСТВА У МАШИНОБУДУВАННІ**

Постановка проблеми. Ризик і небезпека втрат властиві будь-якій економічній діяльності. Існування підприємницьких ризиків робить необхідним управління ними. Управління підприємницькими ризиками визначає можливості забезпечення стійкості підприємства.

У сучасній фінансовій науці ідентифікація багатьох видів ризиків здійснюється суб'єктивно на основі експертних оцінок. Розроблені приватні методики визначення кредитного ризику, інвестиційного ризику, ризику втрати ліквідності. Проте управління іншими видами ризиків, що виникають в діяльності підприємства, не має достатнього формалізованого інструментарію.

Управління ризиками повинне бути невід'ємним елементом фінансової стратегії і тактики підприємства. Розроблення бізнес-процесів зниження фінансових ризиків по функціях фінансового управління і сферах діяльності підприємства робить можливим забезпечити його фінансову безпеку [1].

Проблема управління ризиками існує в будь-якому секторі економіки – від сільського господарства і промисловості до торгівлі і фінансів, що і пояснює її постійну актуальність [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення ризик-менеджменту як точної науки припадає на 1973 р. [2]

Серед дослідників-теоретиків, що внесли вагомий внесок в розвиток теорії ризику, можна виділити таких вчених, як А.П. Альгін, Дж.М. Кейнс, А. Маршал, О. Моргенштейн, Ф. Найт, Дж. Нейман, Б.А. Райсберг, В.В. Черкасов.

Базові положення сучасного управління підприємницькими ризиками були розроблені І.А. Бланком, Дж. Ван Хорном, В.В. Глуценком, І.І. Глуценком [3].

Аналіз опублікованих робіт свідчить про те, що проблема управління ризиками підприємства в тому або іншому ступені отримала віддзеркалення в порівняно невеликій кількості наукових праць. Їх основу складають фундаментальні роботи в області теорії ризику, окремі аспекти були відображені в наукових дослідженнях в області економіки підприємства, фінансового менеджменту і інших економіко-математичних дисциплін.

На сьогоднішній день питання підприємницького ризик-менеджменту часто залишаються поза увагою наукових дослідників і потребують більш детального вивчення, а також адаптації до сучасних економічних умов в Україні.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Раніше управління ризиком було фрагментоване і залежало від організаційної структури бізнесу. Наприклад, бізнес-одиниці управляли діловими ризиками, пов'язаними з їх стратегією і прибутковістю, такими як продукти, ціноутворення, управління взаємовідносинами з контрагентами (клієнтами і постачальниками); кредитні підрозділи управляли ризиками, пов'язаними з наданням кредитів, позик, авансуванням покупців і постачальників; торгові підрозділи управляли ринковими ризиками, такими як ціновий ризик, ризик ліквідності, ризик відсоткової ставки, пов'язаними з торгівлею або інвестиціями в цінні папери; технологічні підрозділи управляли операційними ризиками, пов'язаними з транзакційними процедурами; інші одиниці бізнесу несли відповідальність за управління ризиками, пов'язаними з фінансуванням і бухгалтерським обліком, юридичними аспектами діяльності, аудитом, страхуванням, і забезпечували додатковий корпоративний нагляд за ризиками.

Сьогодні стає очевидно, що такий підхід просто не працює. І не працює тому, що ризики взаємозалежні, не можуть бути розділені і управлятися кожен сам по собі, тим більше, незалежними одиницями бізнесу. Крім того, такий фрагментований підхід до управління ризиками не забезпечує топ-менеджмент підприємства загальними показниками ризиковості бізнесу, важливими для здійснення стратегії підприємства [4]. Саме на цьому етапі виникає необхідність здійснення системного управління ризиками на рівні усього підприємства.

Цілі (завдання) статті. Основним завданням написання статті є визначення ключових факторів, що зумовлюють необхідність впровадження системного підходу до управління підприємницькими ризиками, а також характеристика концепції ризик-менеджменту на рівні підприємства, зокрема у машинобудуванні, її основних переваг та доцільності впровадження.

Основний матеріал дослідження. Управління підприємницьким ризиком можна охарактеризувати як сукупність методів, прийомів і заходів, що дозволяють певною мірою прогнозувати настання ризикових подій і приймати заходи щодо виключення або зниження негативних наслідків настання таких подій.

Конкретні методи і прийоми, які використовуються при ухваленні і реалізації рішень в умовах ризику, в значній мірі залежать від специфіки діяльності підприємства, прийнятої стратегії досягнення поставлених цілей, конкретної ситуації тощо [5].

Управління підприємницькими ризиками – це процеси, пов'язані з ідентифікацією, аналізом ризиків і ухваленням рішень, які включають максимізацію позитивних і мінімізацію негативних наслідків настання ризикових подій. У процесі управління ризиками підприємства виділяють виконання таких процедур [6]:

- 1) планування управління ризиками – вибір підходів і планування діяльності по управлінню ризиками;
- 2) ідентифікація ризиків – визначення ризиків, здатних вплинути на діяльність підприємства, документування їх характеристик;
- 3) якісна оцінка ризиків – якісний аналіз ризиків і умов їх виникнення з метою визначення їх впливу на успіх підприємства;
- 4) кількісна оцінка – кількісний аналіз ймовірності виникнення і впливу наслідків ризиків на діяльність підприємства;
- 5) планування реагування на ризики – визначення процедур і методів зменшення негативних наслідків ризикових подій і використання можливих переваг;
- 6) моніторинг і контроль ризиків – моніторинг ризиків, визначення ризиків, що залишаються, виконання плану управління ризиками підприємства і оцінка ефективності дій з мінімізації ризиків [6].

Теорія і практика управління підприємницьким ризиком виробили ряд правил, на підставі яких здійснюється вибір того або іншого прийому управління ризиком і варіанту рішень. Основними з цих правил є: максимум виграшу; оптимальне поєднання виграшу і величини ризику; оптимальна ймовірність результату.

Правило максимуму виграшу полягає в тому, що «з можливих варіантів рішень, що містять ризик, вибирається той, який забезпечує максимальний результат (дохід, прибуток тощо) при мінімальному і прийнятному ризику».

Суть правила оптимальної ймовірності результату полягає в тому, що зі всіх варіантів, що забезпечують прийнятну ймовірність отримання позитивного результату, вибирається той, у якого виграш максимальний.

Для успішного вирішення цих завдань на глобальному рівні вже недостатньо оцінки ризиків лише в розрізі окремих операцій, клієнтів і проектів. На перший план виходить потреба в отриманні сукупних оцінок ризиків на різних рівнях узагальнення, різних видів ризиків, типах продуктів і групах клієнтів. Іншими словами, єдина внутрішня система ризик-менеджменту підприємства повинна забезпечувати можливість узагальнення всіх окремих оцінок різного роду ризиків в єдиний показник сукупного ризику підприємства. Іншою важливою проблемою є методологічна єдність моделей оцінки ризиків у всіх підрозділах підприємства. Так, при розрахунку показника ризикової вартості аналітичним методом набір ринкових чинників повинен бути універсальним для всіх підрозділів, щоб їх оцінки були співставними [2].

При управлінні підприємницькими ризиками, перш за все, необхідно розробити стратегію управління ризиком. Для цього необхідно точно знати, чого ми хочемо добитися управлінням, а також чітко сформулювати межі допустимого рівня ризику, адже чим більший дохід, тим більший ризик, пов'язаний з отриманням цього доходу, а далі на підставі цього будувати політику управління ризиком.

Після визначення стратегії управління ризиком необхідно виявити властиві машинобудівному підприємству ризики і розробити підходи для їх кількісної оцінки: які методи повинні використовуватися, на яких даних ґрунтуватимуться розрахунки тощо.

Наступним кроком є розроблення процедур управління ризиком. Так, необхідно розробити процедури внутрішнього контролю для кожного виду ризику. Це включає як оцінку ефективності управління ризиком, так і контроль дотримання процедур на різних етапах, наприклад, перевірку дотримання встановлених лімітів або моніторинг чутливості до ризику.

Далі потрібно розробити звітні форми для кожного виду ризику з метою отримання повної та достовірної інформації про стан підприємства, на основі якої прийматимуться рішення по управлінню ризиками. На завершення потрібно визначити, хто на підприємстві займається кожним ризиком: хто оцінює ризик, хто готує звітність, хто встановлює ліміти, хто їх контролює тощо. Тут основну роль відіграє чітке розмежування відповідальності, а також розподіл обов'язків [7].

Впровадження процесу управління ризиками є складним завданням, але від нього багато в чому залежить якість всієї системи управління підприємством, оскільки отримання доходу пов'язане з тими або іншими ризиками. Проїшовши цей шлях, підприємство може забезпечити собі умови для побудови ефективної системи управління [7].

Високий рівень витрат на контроль і управління ризиками зумовлює необхідність системного підходу до управління ризиками. В.В. Глущенко виділяє такі істотні моменти при системному підході до управління підприємницькими ризиками [1]:

- метою забезпечення безпеки діяльності підприємства є системний паралельний захист від різних видів ризиків, а при управлінні ризиками потрібно прагнути забезпечити баланс цілей;
- ризики, що мають різні джерела і пов'язані з одним об'єктом, розглядаються як єдиний комплекс чинників, що впливають на ефективність використання ресурсів;
- управління ризиками пов'язане з ефективністю роботи підприємства;
- щоб зменшити ризик на різних стадіях життєвого циклу підприємства, розробляється комплекс заходів;
- заходи щодо управління ризиками розглядаються як єдина система.

Системний підхід до управління ризиками дозволяє підприємству ефективно розподіляти ресурси з ме-

тою забезпечення максимального фінансового результату [1].

Управління ризиком на рівні підприємства стає необхідністю, оскільки традиційний підхід до управління ризиком, коли кожним видом ризику управляють окремо, не дає ефективних результатів. І, що ще важливіше, вже зрозуміло, що підприємства, які почали впроваджувати інтегрований підхід до управління ризиками всього підприємства, отримали істотні переваги.

У цілому тенденція до управління ризиками на рівні підприємства обумовлена як внутрішнім попитом, так і зовнішніми чинниками, а, крім того, успіхами, досягнутими у розвитку методології і методів управління ризиками.

Кризи та істотні втрати створюють внутрішній попит на управління ризиками в рамках всього підприємства. Основним зовнішнім чинником впровадження системи управління ризиками на рівні всього підприємства є те, що інституційні інвестори, аналітики, кредитори останнім часом переміщують свою увагу, концентруючись не тільки на таких показниках, як шоквартальний дохід, а все більше зацікавлені в оцінці ризикових експозицій підприємства, які можуть привести до втрат доходу. Задовольнити їхні вимоги можливо тільки ефективним управлінням ризиками на рівні підприємства і висвітленням інформації, що стосується управління ризиками. Ще одним зовнішнім чинником розвитку систем управління ризиком на рівні всього підприємства є розвиток нових продуктів передачі ризику, таких як кредитні деривати, «катастрофічні» зобов'язання, і альтернативних ризику фінансових інструментів, які дозволяють кінцевому користувачеві вибирати, який ризик залишати, а який хеджувати [4].

Підприємства машинобудування на сьогоднішній день практично не приділяють уваги питанням ризик-менеджменту. У кращому випадку вони здійснюють поодинокі управління певними ризиками, які завдають їм найбільших незручностей, або ж не здійснюють управління ризиками взагалі.

Висновки. Очікуючи становлення ефективних ринкових відносин підприємствам машинобудування доведеться змінювати стиль роботи, а це означає, що система управління ризиками на рівні всього підприємства стане для них необхідністю і одним із ключових факторів успіху.

Чим раніше підприємство вводить інтегровану систему управління підприємницькими ризиками підприємства, тим більш ймовірно для нього опинитися на голову вище своїх конкурентів. Час і ресурси, витрачені на впровадження інтегрованого управління підприємницьким ризиком, дуже сильно відрізняються для передових і відстаючих підприємств галузі, зокрема і машинобудівної. Провідні підприємства роблять інвестиції в управління ризиками, дієві для оптимізації їх ризикового профілю, тоді як відстаючі підприємства хоч і намагаються управляти ризиками, проте за відсутності інтегрованого підходу це управління перетворюється на безперервну боротьбу з кризами, що настають одна за одною.

Детальний аналіз підприємницького ризику і розроблення заходів, що зменшують його негативні наслідки до прийнятного рівня, як правило, дозволяють проводити високо ризиковані господарські заходи, фактично ризикуючи настільки малим, наскільки це прийнятно або допустимо для суб'єкта господарської діяльності [1].

Підприємства, які вже впровадили інтегрований підхід до управління ризиками, отримали істотні матеріальні вигоди, включаючи збільшення вартості бізнесу для акціонерів, скорочення втрат і згладжування мінливості доходу. Вони виграли також і в точності та повноті вимірювання і управління ризиками на рівні всього підприємства [4].

Перспективи подальших досліджень питань управління ризиками на рівні всього підприємства полягають у розробленні системи підтримки прийняття рішень в умовах ризику для машинобудівних підприємств, моделюванні поведінки господарюючих суб'єктів в умовах ризику, дослідженні зарубіжного досвіду ризик-менеджменту у машинобудуванні та його адаптації і випробуванні на вітчизняних машинобудівних підприємствах.

Джерела та література

1. Седов И.А. Формализация финансового управления рисками предприятия // www.cis2000.ru.
2. Лобанов А., Филин С., Чугунов А. Тенденции развития риск-менеджмента на пороге XXI века: мировой опыт и перспективы России // it2b.ru.
3. Коць О.О. Класифікація ризиків промислового підприємства // Проблеми економіки та управління. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2006. – С.96–103.
4. Франклин и Грант. Системы управления риском в рамках всей организации становятся стандартом // www.franklin-grant.ru.
5. Верес О.М., Коць О.О. Ігрове імітаційне моделювання при управлінні підприємством в умовах ризику // Інформаційні системи та мережі. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2007. - № 589. – С. 44–49.
6. Управление рисками проекта // www.aproject.ru.
7. Логовинский Е. Алгоритм управления риском // Ведомости, 02 апреля 2001 г. www.pmpofy.ru.